
Велимир ИВЕТИЋ

**ДРАГОЈЛО ДУДИЋ — РУКОВОДИЛАЦ У ВАЉЕВСКОМ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ ПАРТИЗАНСКОМ
ОДРЕДУ**

Ваљевски народноослободилачки партизански одред први је партизански одред који је започео оружане акције у Југославији на основу одлуке Комунистичке партије Југославије о дизању народног устанка. Дао је значајан допринос стварању и одбрани прве слободне територије — базе за руковање развојем устанка у Југославији. Био је један од најбројнијих и најквалитетнијих, односно најјачих одреда у Југославији. Његови су борци напорима и жртвовањем показали изузетна моралнополитичка и борбена својства и др. Овакви успеси за основу имају сједињене утицаје објективних фактора и околности (издвајамо патриотизам и слободарске и борбене традиције народа ваљевског краја) и субјективних фактора, то јест активности комуниста и других патриота.

Међу комунисте који су највише допринели развоју народног устанка у ваљевском крају, спада и Драгојло Дудић. У овом саопштењу изнеће се у кратким цртама његов рад као партизанског руководиоца на даљем јачању борбеног морала ваљевски партизана и народа.

Драгојло Дудић је од краја јуна до средине августа 1941. године обављао дужност политичког комесара Колубарске чете — дужност делегата Комунистичке партије у партизанској чети преко којих је КПЈ од почетка устанка остваривала своју руководећу улогу. То су били први дани устанка када су се партизански руководиоци оспособљавали за обављање сложених и одговорних послова који су тражили максимална напрезања свих физичких, психичких и моралних снага. Ту дужност, како сведочи Родољуб Чолаковић, „Драгојло је вршио разборитошћу искусна домаћина и смотреношћу човека који се годинама бавио политичким радом као активиста једне прогоњене Партије у коме треба предвидети сваку ситницу, побринуту се да све на време буде организовано и свршено. А у све је уносио своје младичко одушевљење и дирљиву спремност да све уради не либећи се

ни обичних техничких послова”.¹ Иако је био члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију, Драгојло Дудић именоване за политичког комесара партизанске чете није схватио као деградирање већ као додељивање значајне функције. Дудићу је припала част да од свих југословенских комуниста буде први који је примио дужност политичког комесара чете.²

Драгојло Дудић, као оформљени револуционар, који је живео и радио како му је налагала његова револуционарна свест, који је увек имао особине драгоцене за борца и руководиоца, који је имао борбена искуства из ратова од 1912. до 1918. године и јасан стил и метод револуционарног рада, односно као складна и целовита личност са великим угледом, могао је примерно обављати одговорне дужности политичког комесара партизанске чете и заменика команданта Ваљевског НОП одреда. Ово се доказује и чињеницом да му је укаzano поверење у другој половини новембра 1941. да прими најодговорнију дужност у највишем органу нове народне власти у Србији.

Могамо истаћи да је и његов начин образовања, односно самообразовања кроз револуционарну праксу и прорађивањем социјалистичке литературе, утицао на његово оспособљавање за политичког и војног партизанског руководиоца. Овакво формирање партизанског руководиоца није могла вршити никаква тадашња југословенска висока војна школа.

Таква личност је уважавала факторе и принципе изграђивања борбеног морала и сагласно њима, својим деловањем и говором у свим ситуацијама и у свакодневном животу и раду партизанске јединице и у сталним контактима са народом предузимала конкретне мере за његово јачање.

¹ Р. Чолаковић, *Сусрети и сјећања*, Напријед, Загреб 1959, стр. 61.

² За политичке комесаре партизанских одреда тада су најчешће одређивани секретари окружних комитета КП. Милосав Милосављевић, учесник устанка секретар ОК КПЈ за Ваљево а затим политички комесар Ваљевског НОП одреда, износи: „Пред крај јула 1940, а по директиви Покрајинског комитета, Окружни комитет је одлучио да се Миша Пантић и Драгојло Дудић пребаце на легалне форме рада. Драгојло Дудић да ради на селу, а Миша Пантић, као лекар, међу својим пацијентима у граду. То је био став Покрајинског комитета за Србију... Обојица су на покрајинској партијској конференцији 8. и 9. маја 1940. године били изабрани за чланове Покрајинског комитета, а за њихов избор у Окружном комитету нико није знао... Покрајински комитет је имао у виду њихов политички утицај и ауторитет па их је упутио на легалне форме рада, што се приликом доношења устанка у овом крају показало као потпуно оправдано.” — М. Милосављевић: *Рад на јачању Партије и припремању устанка у ваљевском крају. У: 1941—1942. у сведочењима учесника народноослободилачке борбе*, књига 1, Војноиздавачки завод ЈНА, Београд 1975, стр. 341; Шире: А. Јевтић, *Усправљени у векове* (Ваљевски народноослободилачки партизански одред), Ваљево 1974, стр. 16.

I

Из сведочења, сећања, а највише из његовог ратног дневника,³ може се установити да је Дудић уважавао све релевантне факторе борбеног морала:

— патриотизам и слободарске и борбене традиције: Већ на окружној партијској конференцији 22. јуна 1941. „Драгојло Дудић је говорио дуже о окупацији земље, брзој капитулацији и издајству. Говорио је о патриотизму, о I и II српском устанку и победи српске војске, а нарочито о борбеним традицијама народа у ваљевском крају. Даље је говорио о спољној и унутрашњој политичкој ситуацији, о савезу са СССР-ом и словенским народима,”⁴

— међуљудске демократске односе. Из бројних примера у Дудићевом дневнику увиђа се његово поштовање човекове личности, поверења у људе и бриге за људе, другарство, али и захтеви за повећану одговорност код свих, а нарочито код руководиоца,

— свесну војну дисциплину на коју је гледао као на израз политичке и моралне свести бораца и руководиоца о нужности заједничког прихватања и развијања система чврсте војне субординације као основног принципа организовања сваке војне јединице. Тежио је да свесна дисциплина делује као морална снага личности, али и као моћ навике и снага принуде када су то затечене друштвене околности захтевале,

— политичку свест. Тумачећи циљеве народноослободилачке борбе Дудић је тежиште имао на прихватању тих циљева од стране партизана и народа као највећих вредности и инсистирању на развијању моралних квалитета личности и способности да се савлађују препреке на путу остваривања циљева НОБ-а,

— карактер друштвеног уређења за чије остварење се требало борити. Овај фактор је у Дудићевом политичком раду био доминирајући, али како је био човек од акције, „није волео да напразно прича, да пропагира и агитира уопште, него је личним примером показивао шта треба радити да би се кренуло напред, да би се праксом показала и потврдила тачност онога у што је и он веровао и за што је људе зваоу борбу,”⁵

— оспособљеност за борбу и друго. Дудић се у свом раду на развијању борбеног морала, који је уважавао, придржавао и следећих принципа:

³ Д. Дудић, Дневник 1941, Просвета, Београд 1981.

⁴ М. Милосављевић, н. ч, стр. 365.

⁵ Р. Чолаковић, н. д., стр. 62. После невремена које је нанело велике штете пољопривредним усевима и питања сељака „шта да се ради?“, Дудић износи: „Разговарамо са њима, саосећамо њихов бол, али не забрављамо да укажемо и на путеве којим треба ићи, да се не мора очајавати... Говоримо о нашој борби, о нашим задаћама... Другови певају песме и мало их овесељавамо” — Д. Дудић, н. д., стр. 61.

— ангажовање свих субјективних снага у јединици. Инсистирао је да борци на четним конференцијама објективно критикују све недостатке, како сопствене тако и код својих другова и руководилаца. („На тај начин наша чета ће ојачати морално и уздицаће се културно”).⁶ Стварао је услове да сваки појединац испољи своје личне вредности, да непрекидно буде активни чинилац у животу своје јединице, да се истакне као вредна личност. Рад на јачању и ангажовању колектива заснивао је на идеји једнакости на делу. Најприкладнији облик рада за то биле су четне конференције. Код руководилаца чете био је развијен колективни дух и наступали су као колективно тело.⁷ Дудић је при томе издвајао и појединачну одговорност руководилаца, а посебно политичког комесара.⁸ Партијска јединица (четна ћелија) била је значајан субјекат с обзиром да је КПЈ имала руководећу улогу у Ваљевском партизанском одреду,⁹

— активности. Непрекидно се ангажовао да у партизанској јединици струји организовани живот. Родољуб Чолаковић је после боравка у Колубарској чети истицао: „У свим четама Ваљевског одреда кључа живот, јер су његови борци, и кад нису у акцији, увек већином запошљени: или врше војничке вежбе, или држе конференцију, или пјевају, или заједнички читају књигу”,¹⁰

— обавештеност целокупног састава јединице. Драгојло Дудић је тражио да се целокупан састав чете упознаје са свим важним питањима: било да се ради о грешки комунисте,¹¹ било о политичкој ситуацији у земљи и у свету¹² или другом,

⁶ Д. Дудић, н. д., стр. 65.

⁷ У свом дневнику Дудић је описивао и колективни рад на доношењу планова и одлука „руководстава”, „војног и политичког руководства”, штаба — н. д., стр. 107, 125, 154, 160, 161, 164...

⁸ „Чича није пропустио да каже да су наши партизански одреди под руководством наше Комунистичке партије; да их она организује, издржава, контролише и даје директиве за рад по свим правцима и да у свакој чети има по једна чврста рука која држи у својим рукама све и не допушта да ма што промакне” — Архив Војноисторијског института, Фонд НОР-а, кутија 2015, свеска 1, стр. 51 (цитирано према оригиналу рукописа, јер је у Д. Дудић, н. д., стр. 88 уместо речи „правцима” штампано „питањима”).

⁹ „Одржана је седница парт. јединице на којој су претресана многа питања”... Д. Дудић, н. д., стр. 126. „На брзу руку скупљена је јединица, да одлучи по питању пива”, исто, стр. 162.

¹⁰ Р. Чолаковић, Записи из ослободилачког рата, Напријед, Загреб 1961, књ. 1, стр. 286.

¹¹ „У читавој овој акцији то је најкрупнија погрешка, за коју је пол. комесар тражио да се и пред целом четом саопшти” — Д. Дудић, н. д., стр. 64.

¹² Тежиште информисања о политичкој ситуацији Дудић је имао на односима са четницима Драже Михаиловића. „Највише се задржао на односима према четницима и Дражи Михаиловићу и нагласио да треба да су односи између партизана и четника савршено коректни, с обзиром на значај наше ослободилачке борбе”. — Исто, стр. 253.

— стална брига о међусобном утицају јединице и народа. Дудић је интензивним политичким радом објашњавао циљеве ослободилачке борбе преко одржавања зборова са народом, многобројним контактима са становништвом, писањем и растурањем летака и другим облицима. Инсистирао је на чувању народне имовине, на помоћи становништву, на обављању послова из домена народне власти, на значају угледа партизана у народу, на мобилизацији за партизанске јединице и др.,¹³

— постепеност у процесу ратног прекаљивања јединица. Чланови Главног штаба НОПО Србије Филип Кљајић и Родољуб Чолаковић уочили су за двадесетак августовских дана колико се Колубарска чета оспособила: „Узвикнуо је Фића, погледајте каква је ваша чета. Није она само двапут већа, она је двадесет пута боља због тога што сте прошли кроз борбе,”¹⁴

— обезбеђење успеха уз што мање губитака. У планирању акција Дудић је био за оне које су имале највише услова да се успешно изврше и био је за примену адекватних тактичких поступака.¹⁵ Тежио је да у акцијама буде што мање губитака,¹⁶

— отклањање негативних утицаја претрпљених неуспеха и губитака¹⁷ и др.

II

Драгојло Дудић је непрекидно и појачано предузимао конкретне мере ради непосредног и организованог утицаја на развијање покретачких снага људи за борбу. Најинтензивнији му је био идејно-политички рад на објашњавању циљева борбе, јер је знао да је свест о неопходности и могућности борбе најважнија покретачка

¹³ Исто, стр. 59, 61, 69, 70, 71, 72, 91, 126, 127, 129, 145, 149, 151, 184, 191, 193, 194, 197, 204, 219, 221, 235, 236, 252, 270, 272, 283, 286. Седмог јула 1941. „Колубарска чета је одржала збор са народом, на којем је Драгојло Дудић говорио о значају борбе против окупатора и издајника. Збор је одржан у непосредној близини Равне Горе, где је Дража већ прикупљао своје четнике” — М. Милосављевић, Са Ваљевским НОП одредом у устаничким данима, у: 1941—1942. У сведочењима, књ. 2, стр. 6.

¹⁴ Чолаковић, н. д., стр. 20.

¹⁵ Дудић је 3. септембра прихватио предлог политичког комесара одреда о употреби Подгорске чете у току борбе код Крупња „Чича прихвати овај предлог и 4. септембра рано ујутру нареди да се прекине ватра и постави заседа... Заробили смо 94 немачка војника. Преко 30 је било рањено... Број погинулих Немаца био је много већи...” М. Милосављевић, н. ч., стр. 8.

¹⁶ „А ми, другови, не бисмо дали главу друга Марића ни за целокупну жандармерију у Југославији” — Д. Дудић, н. д., стр. 67.

¹⁷ Колико му је био интензиван политичко-пропагандни рад, види се из његовог дневника где на скоро свакој другој страници износи мере из тог рада.

снага људи у борби.¹⁸ При томе је истицао нужност јединства српског народа у НОБ.¹⁹

Стално је бринуо и радио на развијању демократских односа, на јачању другарства, на развијању здраве и ведре атмосфере. Један од првих сабораца Драгојла Дудића, тадашњи командир Колубарске чете Радивоје Јовановић Брадоња сведочи: „Колубарска чета имала је не само изузетну већ и јединствену срећу да је главни архитекта њених унутрашњих односа и снаге био Драгојло Дудић. . . Унутрашња снага развијала се кроз врло дубок демократски живот.”²⁰ О неговању колективности у Колубарској чети Р. Чолаковић је записао своје утиске: „Гледао сам у њима цјелину која се наочиглед развија, учвршћује и сваким даном постаје све способнија за оне напоре и жртве које изискују наши тешки, сурови али велики дани.”²¹

Неуморно је радио на постизању високог степена организованости живота и рада у јединици како би се створили услови за постојање правилних односа међу људима. Из искуства је знао да неоправдано попуштање у разним захтевима лако доводи до општег опадања тачности те и до слабљења одговорности. Није попуштао ни својим руководиоцима у вези са овим захтевима.²²

Бринуо се о снабдевености јединица борбеним и животним потребама, о смештају, здрављу, хигијени — бринуо је о људима. Није дозвољавао да до несташнице дође због нехата старешине или неорганизованости, јер би се то негативно одражавало на свест бораца као доказ о неспособности или неидентификованости руководиоца са циљевима НОБ.

Залагао се да се културно-просветним радом људи оспособљавају и да се рекреирају. Често се певало у Колубарској чети и у оста-

¹⁸ Политичко-васпитним радом ширио је схватања да су жртве у борби неизбежни пут ка победи и слободи. То је доказивао и личним примером жртвујући себе и своје најмилије.

¹⁹ Тешко му је пао неуспех у постизању јединства српског народа. „Догодило се то да уместо борбе против фашистичких разбојника водимо борбу са својом браћом; уместо да проливамо непријатељску крв, ми се међусобно крвимо. Уместо да људи Драже Михаиловића пресрећу непријатељске колоне и отимају, они пресрећу наше камионе и отимају оно што је српски народ одвајао од својих уста и давао за народну борбу; уместо да пресрећу Немце и Немце убијају, они пресрећу наше људе и убијају их из заседе. То је издајство...” Д. Дудић, н. д., стр. 291.

²⁰ Исто, стр. 20—21. О развоју демократских односа сведочи дневник Драгојла Дудића.

²¹ Р. Чолаковић, н. д., стр. 121.

²² „Соба у којој смо седели и дискутовали о разним питањима прибележеним с терена, била је обична свратница за свакога; у њу су улазили и излазили сваки час и морали смо то зауставити. Пре него ма шта почнемо дискутовати ја, другови, хоћу да вам ставим једну примедбу: ко је овде спавао ноћас? — рекао је Чича и уперо свој поглед на другарицу, на Црног, на Команданта. Соба је била у нереду...” Д. Дудић, н. д., стр. 216.

лим четама Ваљевског НОП одреда.²³ Помогао је рад културно-просветних одбора.

Распламсавао је патриотска осећања, јер је у себи носио историју свога народа и имао способности да евоцира успомене на херојска дела бораца за слободу. Предводио је народ и борце, преносећи слободарски и борбени дух. У појединим околностима то му није успевало.²⁴

Знао је како су се у ратовима 1912—1918. додељивала одликовања. („Сетио се Чича прошлих ратова и довикнуо: „Често пута кувари су добијали „Караборбеве звезде“ а прави борци давали своју крв и главе своје без одликовања”).²⁵ Зато је био за демократско додељивање стимулативних мера. „Постарајте се, другови, да се истакнете, да би могли да уочимо ваше способности, јер постати члан Комунистичке партије то је највеће одликовање које један партизан може добити.”²⁶

Није предузимао посебне мере на сузбијању непријатељске пропаганде, јер се њој супростављао целокупним својим радом на покретању и развоју народног устанка. Највише је улагао напоре на раскринкавању домаћих издајника.

Није допуштао да се борци набу у стању пасивног ишчекивања; поклањао им је људску пажњу, уносио оптимистички и радних дух у колектив и другим мерама (већину смо већ изнели) растерећивао људство од психичке напетости.

Издајамо његову бригу за рањенике²⁷ и за указивање на вредности палих бораца као највреднијих, најзаслужнијих синова српског народа.²⁸ Чак и кад је било непотребних жртава, због небудности, за-

²³ Д. Дудић, н. д., стр. 61, 73, 79, 92, 104, 121, 153, 164... „Пале су примедбе на Чичу како сад игра као младић, а није заиграо у колу читавих двадесет година. „Наравно. Али сад освајамо власт, те је право да се и Чича провесели” — стр. 186.

²⁴ „Зар ви не знате историју свога народа? Да су Караборбе, Милош, други чекали да Турци изабу сами из Србије, никад то они не би дочекали... Они нису чекали да посвршавају све послове код куће па онда да побу, као што ви то данас желите да учините... Али овај посао, који ми данас обављамо, јесте најпречи посао како појединца тако и читавог нашег народа; зато, другови, немојте оклевати, побите са нама — рече Чича... Групица сељака остала је нема на месту да чека „кад буде време” — Исто, стр. 137—138.

²⁵ Исто, стр. 144.

²⁶ Исто, стр. 68.

²⁷ Исто, стр. 124, 127, 175, 182...

²⁸ Не само да је дозвољавао на тражење родбине погинулих партизана да се изврши опело над изгинулим, него је био за то да се погинули припадници НОБ сахране код цркве. Када је једна жена тражила да се њен муж, који је служио окупатору, такође сахрани код цркве, Дудић је то енергично одбио: „Њему нема места међу народним херојима. Не можемо га сахранити код цркве. Кад бисмо то допустили, то би било скрнављење цркве, скрнављење српског имена” — стр. 183.

хваљујући церемонијалу давања почести погинулом другу и говору Дудића постизан је политички успех.²⁹

У борби је бодрио борце, при чему је понекад употребљавао и пароле.³⁰ Истицао је постигнуте успехе и „значај борбе коју воде народи Совјетске Русије за ослобођење свих поробљених народа.”³¹

Ангажовао се у обавештавању јединица о ситуацији у којој се налазила, ширећи осећања поуздања, смирености и непоколебљивости. Разумео је страх код бораца, а указивао је поверење и онима који су испољили „кукавичлук.”³²

При честим иступањима пред јединицама и пред народом пазио је на сваки свој поступак. Стално је утицао огромном снагом свог личног примера као изразито способна, пожртвована, вредна, правична — уопште речено, високо морална личност, носилац оптимизма, борбености, ведрине, истрајности, несебичности. О томе сведоче његов дневник, саборци, а и непријатељи.³³ Постајао је „ведрији, поноснији”, јер осећа да је „уистину, дао све за народну борбу, за своју компартију. Никад није пао у очајање...”³⁴

На четним конференцијама, састанцима партијске јединице, састанцима руководства при анализама протеклих акција, Дудић је наступао с циљем да се те анализе искористе да се минуле акције што позитивније одразе на борбени морал. Пре иступања на четним конференцијама Дудић је инсистирао да се анализе акције претходно изврше на састанцима партијске јединице, како би се исте што тачније размотриле и донели ставови и одлуке за комунисте. Поред истицања храбрих, несебичних, зналачких и других позитивних примера, Дудић је износио и негативне примере; критикујући их указивао је на начине њиховог отклањања. „Другови, има међу нама другова са извесном дозом анархизма; али ти другови имају добрих особина које су нам потребне у овој припремној ситуацији за устанак и за само извођење устанка и ми хоћемо да код тих другова, на васпитан начин обуздамо оне мане које нису пожељне за нашу заједницу, а њима пробудимо и продубимо социјално осећање и потребне особине за колективни живот, за колективни рад ... ти другови ће постати одлични борци, одлични партизани, кад се удружи социјално схватање по свим друштвеним збивањима са личном храброшћу и поштењем.”³⁵

²⁹ Д. Дудић, стр. 90—91; Р. Чолаковић (н. д., стр. 92) износи да том приликом сељаци нису веровали да је кривац за смрт партизана стрељан.

³⁰ Д. Дудић, н. д., стр. 120.

³¹ Исто, стр. 31.

³² Исто, стр. 209: „Уверен сам потпуно да ви нисте паникери. Ја сам дубоко уверен да ћете првом приликом у борби то и доказати, рече Чича”, стр. 235: „Седма чета опрала је са себе ону прљаву мрљу од 25. прошлог месеца”, рече Чича другу полит. комесару”.

³³ О томе шире и у литератури, а издвајамо: З. Јоксимовић, *Живот Драгојла Дудића*, „Вук Караџић” Београд 1974. и А. Јевтић, *Усправљени у векове*, Ваљево 1974.

³⁴ Д. Дудић, н. д., стр. 153.

³⁵ Исто, стр. 66—67.

III

Драгојло Дудић, као оформљени револуционар, имао је изграђен стил и методе рада који су му омогућили да примерно обавља дужности партизанског руководиоца. У току петомесечног руковођења партизанским јединицама и обављајући друге дужности у вези са развојем НОП-а, Дудић је и даље изграђивао облике свога рада, а понеке ставове је и кориговао. Највише је волео да користи метод уверавања (убеђивања), односно, свој „васпитни пут”.³⁶ „Дудић се изјашњавао за метод убеђивања.”³⁷ Често је, због тога, разговарао са људима, дискутовао, објашњавао, доказивао, описивао, саветовао, одржавао краћа предавања и др. Његов метод уверавања био је усклађен са његовим поступцима — поступцима комунисте. Дудић „је био човек од акције. Он није волео да напразно прича, да пропагира или агитира уопште, него је личним примером показивао шта треба радити да би се кренуло напред, да би се праксом показала и потврдила тачност онога у шта је он веровао и за што је људе звао у борбу”.³⁸ Снага истине, аргумената и личног примера била је материјална база Дудићевог стила уверавања.

Критици и самокритици је давао истакнути значај: „Укажите, другови, слободно на све наше мане, на мане, погрешке и недостатке које ви запажете и код самог мене и код осталог руководства . . . јер и ја могу погрешити, и сваки човек може погрешити.”³⁹ И сам је био самокритичан и прихватао је критику. Прихватао је критику чланова Главног штаба НОПО Србије због одлуке команде Колубарске чете да се, због предстојеће акције жандарма и Немаца, чета раздвоји на више мањих група и да један број бораца оде кућама, а затим да се после три дана сви састану на одређеном месту, иако је пре доношења такве одлуке изнео предлог да се људство подели на две групе и покуша у току ноћи да се пробије кроз непријатељске редове на други терен, где би се затим извршило спајање делова чете.⁴⁰ „Оштро смо осудили такав поступак, требало је четом маневрисати, ако није било могуће примити борбу. . . Другови из команде чете осјећали су се постиђеним што су се показали паничарима”⁴¹ — записао је Р. Чолаковић.

Сваки контакт Дудића са борцима и становништвом углавном се позитивно емоционално одражавао на њих. Уважавао је личности

³⁶ „. . . Ми ћемо, уистину, извршити један драгоцен задатак и ти другови ће постати одлични борци . . . и ја се надам, другови, да ћемо ми успети у томе: да васпитним путем (подвукао В. И.) одстранимо оно што није добро” — исто.

³⁷ Исто, стр. 27 — предговор В. Дедијера.

³⁸ Р. Чолаковић, *Сусрети и сјећања*, стр. 62.

³⁹ Дудић, н. д., стр. 65—66.

⁴⁰ А. Јевтић, *Усправљени у векове*, стр. 67.

⁴¹ Р. Чолаковић, *Записи из ослободилачког рата*, књ. 1, стр. 64.

бораца и указивао им поверење⁴² — имао је такав начин руковођења који је афирмативно деловао на потчињене; уочавао је позитивне стране њихове личности и на њих се ослањао. Уопште узевши, Дудић је методом подстицања примењивао такве поступке у односима са потчињенима, руководиоцима и становништвом, који су у њима побуђивали мотивирајућа осећања за борбу.

У Дудићевом раду постоји и метода спречавања са првенствено превентивним карактером. Због тога је као заменик команданта одреда често обилазио чете при чему није примењивао неку посебно организовану већ другарску контролу, пре свега у циљу помоћи. Дудић је изражавао мишљење да се не слаже „с појединим друговима из руководства, који су хтели да у партизанским јединицама уведу дисциплину на један енергичан начин, на начин строгог кажњавања”.⁴³ Међутим, када су то околности захтевале, Дудић је био за енергично наступање. „Нисам присталица физичких казни, али сам за то да се овде тако поступи. Ми данас немамо друге казне сем смртне, а убијати људе за то, не би било паметно; зато бих поступио овако: сваког оног ко после одржаног збора дође да краде дрва, ухватити и на лицу места опалити по туру 25 батина. Верујем да после првог случаја нико се не би усудио да дође у шуму.”⁴⁴

Пошто су окупатори и квислинзи настојали да пред народом компромитују партизане и организовањем пљачкашких банди, које су нападале сељаке у име комуниста — партизана, Главни штаб НОПО Југославије упозоравао је „месне штабове и командире партизанских одреда да будно припазе на такве провокације. Овакве ухваћене провокаторске бандите треба на лицу стрељати и њихова имена објавити.”⁴⁵ Због тога је Дудић био да се смртне пресуде изрекну пљачкашима који „су по селима проносили вести да те краће врше комунисти.”⁴⁶ Када се у одред инфилтрирала непријатељска група да би ликвидирала партизанске руководиоце, Драгојло Дудић се ангажовао и као истражитељ и као тужилац и као судија и као наредбодавац за извршење смртне пресуде над непријатељским агентима.⁴⁷ Као члан суда или судија пажљиво је испитивао да ли има доказа о сарадњи појединих председника општина са немачким или квислиншким властима, а пресуду је предлагао или доносио тек кад је прикупио све доказе. Сваку такву одлуку износио је јавно.⁴⁸ Значи, Драгојло Дудић, као човек од акције са неисцрпном енергијом, веома методички је деловао.

⁴² Поверење је указивао и јединицама које су понекад учиниле пропуст — види напомену 32.

⁴³ Д. Дудић, н. д., стр. 27, 67...

⁴⁴ Исто, стр. 195.

⁴⁵ Тито, Јосип Броз: *Сабрана дјела*, Београд 1983, књ. 7, стр. 71 (Билтен ГШ НОПОЈ бр. 1).

⁴⁶ Д. Дудић, н. д., стр. 101.

⁴⁷ Исто, стр. 154—156.

⁴⁸ Исто, стр. 27, 57—59, 64, 68, 88...

*

Рад на даљем јачању и одржавању борбеног морала ваљевских партизана и народа био је само један од испреплетаних аспеката активности Драгојла Дудића — неустрашивог револуционара и неуморног прегаоца који је несебично трошио сву своју снагу па дао и свој живот у борби за слободу народа.

Све оно драгоцено што је у себи изградио за више од двадесет година као партијски радник и неуморни друштвени активиста, омогућило му је да у устанку у свом крају, као партизански руководи-лац одигра крупну улогу.

Резюме

ДРАГОЙЛО ДУДИЧ — РУКОВОДИТЕЛЬ В ВАЛЕВСКОМ НАРОДНООСВОБОДИТЕЛЬНОМ ОТРЯДЕ

Драгойло Дудич более двадцати лет развивался как член Коммунистической партии Югославии и неутомимый общественный деятель и это ему дало возможность сыграть большую роль как партизанский руководитель в восстании в валевском крае. В этой статье обработан только один из переплетённых аспектов деятельности Драгойла Дудича в течении восстания 1941. года — работа на дальнейшем усилении и сохранении боевой морали партизан и народа валевского края в роли комиссара партизанской роты и заместителя командира Валеvского партизанского народноосвободительного отряда.

Как неустрашимый и способный революционер и неутомимый деятельный человек он учитывал принципы и факты стройки боевой морали и согласно с этим своей деятельностью и речью во всех ситуациях и в ежедневной жизни и работе партизанской единицы и в постоянных контактах с народом предпринимал конкретные мероприятия для усиления боевой морали. Признанием всей его работы является его выбор первым председателем высшего органа новой народной власти в Сербии.